

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

*М. Дубініна, д. е. н., І. Ксьонжик, д. е. н., О. Лугова, к. е. н., С. Горбач,
аспірант*

Миколаївський національний аграрний університет

Ключові слова: трудові ресурси, сільська територія, кадри, село, демографія, безробіття, зайнятість, ринок праці, аграрний сектор.

Key words: labor resources, rural territory, personnel, village, demography, unemployment, employment, labor market, agrarian sector.

The article determines that the functioning of labor resources of rural areas occurs under the influence of the interaction of the system of components. It is researched that the quality of labor resources of rural territories is determined by certain factors of the environment of their functioning.

Постановка проблеми. Формування стратегії інституціонального розвитку сільських територій регіону - це системний процес, за допомогою якого як на рівні держави, так і на місцевому рівні виникає можливість прогнозувати та планувати свою діяльність на довгострокову перспективу. Він допомагає зосередити ресурси на обмеженій кількості основних напрямів і тим самим забезпечує досягнення максимально можливого ефекту. Реформи в аграрному секторі економіки дозволили докорінно змінити земельні та майнові відносини, створити якісно нові організаційно-правові форми господарювання, зробити певні кроки в напрямі подальшого створення прозорого ринкового середовища. Проте всі ці зусилля стануть марними без формування й економічно ефективного використання одного з найважливіших виробничих ресурсів - трудових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження питань формування й ефективного використання трудових ресурсів вагомий внесок зробили відомі сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: О. Ю. Єрмаков, О. Г. Шпикуляк та ін. Багато хто із вчених розглядає тільки окремі проблеми формування трудових ресурсів та ринку робочої сили, а в умовах ринкових відносин виникла необхідність комплексного вивчення використання трудових ресурсів і формування ринку робочої сили в аграрній сфері, включаючи інституціональні аспекти формування трудових ресурсів сільських територій.

Постановка завдання. Відсутність належної уваги державних органів до теоретично-наукових та практичних форм і методів вирішення досліджуваних питань негативно позначається на результатах діяльності аграрних підприємств. Тому дослідження процесів, пов'язаних із формуванням трудових ресурсів, які б відповідали вимогам ведення сучасного сільськогосподарського виробництва, та розробка пропозицій щодо ефективного використання праці є актуальним і необхідним завданням розвитку галузі сільського господарства.

Виклад основного матеріалу. Використання інституціональної теорії в сучасних умовах дає можливість удосконалити традиційні методи й механізми формування трудових ресурсів, а послідовність їх використання в практичній діяльності є особливо важливою в умовах зростання відкритості економіки і слабкості соціальних інститутів, низької ефективності їх функціонування і однією з причин того, що Україна значно відстає в економічному і соціальному розвитку від інших країн. Кожна держава має свої інституціональні механізми функціонування ринку праці, які утворюють широке правове поле (конституція, закони, постанови, кодекси), а також засоби масової інформації, різноманітні інфраструктури ринку, адміністративну (державну) статистику тощо. Дослідження свідчать, що дії інституціонального механізму регулювання ринку праці і зайнятості в сучасних умовах економічного розвитку України стримуються недоліками в інституціональній структурі ринку праці і зайнятості, недовершеною її сформованістю, суперечливістю ролі держави в розвитку економіки та, зокрема, у трудовій сфері, що потребує подальшого вивчення інституціонального середовища як системи впливу на прискорення процесів формування інститутів трудових ресурсів, удосконалення державних механізмів формування трудових ресурсів і зайнятості населення в умовах глобалізаційних викликів.

Трудові ресурси сільських територій - це багаторівнева категорія, яка є природною базою формування трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог ринкової економіки з відображенням продуктивних та кваліфікаційно-освітніх здібностей сільського населення. На розвиток, формування й ефективне використання трудових ресурсів впливає низка чинників, яку можна систематизувати таким чином: економічні, правові, соціальні, демографічні, екологічні та територіальні.

Формування трудових ресурсів сільських територій значною мірою залежить від кількості сільського населення.

Останніми роками для України погіршуються якісні параметри макродемографічного рівня. Досить сильно знизився потенціал відтворення населення, посилюється старіння людності, особливо в сільській місцевості, що має не лише демографічні, а й економічні наслідки. Надзвичайно високе демоекономічне навантаження спостерігається в селах України, де кожний працездатний має утримувати більше ніж одного непрацездатного, що погіршує можливості зростання рівня життя сільського населення.

Підвищення рівня урбанізації відбувається за рахунок міграції жителів із сільської місцевості, а також вищого, ніж у селах, природного приросту. Останнє пов'язане з тим, що із сіл до міст мігрує населення переважно молодого, зокрема дітородного, віку. Кількість сільського населення в Україні продовжує невпинно зменшуватись, як і кількість сіл. Це зумовлено складною демографічною ситуацією. Важливу роль у природному відтворенні населення та визначенні демографічної бази трудових ресурсів відіграє характер вікової структури населення. Аграрне підприємство може ефективно працювати за умови, коли воно має необхідний професійний і

кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру. Основою трудового потенціалу аграрного сектору є сільське населення працездатного віку. В Україні на початку економічних перетворень сільська місцевість вважалася трудодефіцитною, здатною забезпечити роботою значну кількість безробітних міських жителів. Внаслідок негативного впливу зазначених явищ на соціально-демографічну ситуацію, села стали більш непривабливими для життя і праці. Загальна демографічна ситуація відзначається спадом народжуваності, старінням, депопуляцією і міграцією сільських жителів.

Демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави, а проблеми оптимального демографічного розвитку необхідно розглядати як першочергові інтереси держави, як фактор і водночас як результат її функціонування.

Вміння формувати трудові ресурси є не менш важливим, ніж ними управляти.

Формування трудових ресурсів - це процес їхнього безперервного відтворення, поновлення їхньої чисельності.

Внаслідок динамічного скорочення трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві, зменшення обсягів інвестицій і капіталовкладень у сільське господарство, зростання безробіття на селі процес працевлаштування ускладнюється. Встановлено, що рівень використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємствах дуже низький. З переорієнтацією економіки на ринкові засади розвитку змінилася система управління персоналом. Реструктуризація економіки та реформування аграрного сектору супроводжувалися масовим вивільненням працівників із сільськогосподарських підприємств. Унаслідок ускладнення процесу працевлаштування у селяни були змушені переорієнтуватись на низькопродуктивну працю в особистих селянських господарствах.

Висновки. Слабка вмотивованість сільськогосподарської праці, низький професійний рівень, нестача молодих кадрів, здатних креативно вирішувати виробничі, управлінські, організаційні та інші проблеми, пояснюють невисокий рівень продуктивності праці в галузі. Проте належить визнати, що поки що сучасна аграрна теорія і практика не досить повно розкриває механізм впливу продуктивності праці на ефективність і стійкість виробництва, зокрема немає чіткої та науково обґрунтованої концепції. Зважаючи на те, що мета є кінцевим результатом, до якого прагне аграрна система у своєму розвитку, відзначимо, що правильний вибір цільових установок буде залежати від сучасних тенденцій у структурі економіки сільського господарства та її стану.

Бібліографічний список

1. Єрмаков О. Ю. Трудові ресурси сільських територій та ефективність їх використання в сільськогосподарських підприємствах / О. Ю. Єрмаков, М. М. Жибак, О. В. Величко // Агросвіт.-2009.-№ 17.-С. 15-19.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. - Держстат України, 1998-2013. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Шпикуляк О. Г. Трудовий потенціал села та кадрове забезпечення аграрних підприємств / О. Г. Шпикуляк // Агроінком. - 2015. -№ 5-6. - С. 63-65.

4. Економічний розвиток сільських територій України [Електронний ресурс] - К. : ПРООН, 2012. - Режим доступу : <http://cba.org.ua/images/stories>.
5. Study on Employment in Rural Areas : [Electronic resource]. - Mode of access : http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sera_report.pdf.